

BÖLÜM 1

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ADÖLESAN SAĞLIĞI

Elif GÜRSOY¹

Atike KAYA²

GİRİŞ

Adölesan dönem; fiziksel, zihinsel ve davranışsal değişimlerle birlikte yetişkinlik dönemine olan kalıcı etkilerinden dolayı oldukça kritik bir dönemdir (1). 10-19 yaş aralığı ve çocuklukla yetişkinlik dönemi arasını kapsayan bu gelişim döneminde adölesanlar; fiziksel büyümeyle birlikte bilişsel ve psikososyal gelişim de yaşamaktadır. Bu büyüme ve gelişim dönemi; adölesanların duygu ve düşüncelerini, aldıkları kararları ve çevreleri ile olan ilişkilerini önemli derecede etkileyebilmektedir (2). İnsan hayatının en dinamik olduğu, kişilik arayışlarının en yoğun yaşandığı, yetişkinlik dönemi için önemli adımların atıldığı adölesan dönem toplumsal değişime de yön verebilmektedir (3). Bu nedenle bir toplumda adölesan nüfusun fazla olması bu gruba yönelik planlanacak faaliyet ve politikaları da önemli kılmaktadır. Nüfus açısından değerlendirdiğimizde gelişmiş ülkelerde genç nüfus oranı azalırken; gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde artmaktadır (3). Dünya nüfusunun %16’sından fazlası adölesanlardan oluşmaktadır (1). Türkiye’de toplam nüfusun %15, 1’ ini 15-24 yaş grubu genç nüfus oluşturmaktadır. Ülkemizde son on yılda 2013-2023 yılları arasında genç nüfus oranında yaklaşık %2 lik bir düşüş yaşanmıştır. Genç nüfus oranının 2030 yılında % 13.4’e, 2080 yılında ise % 11.1’e gerileyeceği tahmin edilmektedir (4). Avrupa ülkelerinde aynı yıllar içinde benzer bir düşüşle bu oranın %11.8’den %10.7’ye gerilemiş olması dikkat çekicidir (5). Dünya çapında 1,2 milyar olan adölesan nüfusunun %90’ının düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşıyor olması ve 125 milyon adölesanın ise silahlı çatışmaların olduğu bölgelerden etkilenmesi ayrıca ihtiyaçlarının karşılanmaması, yoksulluk,

¹ Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD., egursoy@ogu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0147-8682

² Dr., Eskişehir Şehit Ramazan Canıgür Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, atike20102011@gmail.com, ORCID iD: 0000-00032896-3143

becerileri adölesanların fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerini değerlendirme-
de oldukça önemlidir. Adölesan sağlığının geliştirilip sürdürülmesinde kritik bir
rol üstlenen hemşireler ayrıca aile sağlığı merkezleri, hastaneler, toplum sağlığı
merkezleri ve rehabilitasyon merkezleri ile iş birliği de yapmalıdır. Bu iş birliğinde
adölesanlara sağlıklı yaşam biçimi kazandırmak için gelişim düzeylerine uygun
planlamalar yapılmalı, adölesan dostu bir sağlık bakımı sunmak adına tüm sağlık
çalışanları, ebeveynler ve okullar bir ekip olarak iletişim kurmalı ve devam ettir-
melidir. Özellikle riskli davranış ve alışkanlıklar planlamada bir bütün olarak ele
alınmalıdır. Çünkü bu riskli davranışlar birbirini etkileyip tetikleyebilmektedir.
Planlamalarda güvenli bir çevre, sağlıklı yaşam konusunda bilgilendirme, yete-
neklerin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi, sağlık hizmetleri ve danışmanlık hiz-
metleri konularına yer verilmelidir. Sağlık hizmetlerinde özellikle koruyucu sağ-
lık hizmetleri önemsenmeli ve adölesanlara; yeterli ve dengeli beslenme, egzersiz,
madde bağımlılığı, internet bağımlılığı, sağlıklı cinsel yaşam, CYBE, şiddet, kaza
ve yaralanmalarda alınacak önlemler konusunda bilinçlendirme ve destekleme
çalışmaları planlanmalıdır. Özellikle eğitim ortamlarının mevcut sağlık düzeyinin
tanımlanması, olası hastalıkların önlenmesi ve hastalıkların iyileştirilmesi açısın-
dan okul sağlığı hemşirelerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Okul sağlığı
hemşireleri yapacakları eğitim ve rehberlik ile gençlere sağlıklı davranışlar ka-
zandırarak onları yetişkinlik dönemine hazırlayabilecektir. Bu eğitim ve rehberlik
hizmetlerine öğrencilerle birlikte okul çalışanları ve ailelerin de dahil edilmesiyle
toplumun büyük bir kısmına erişim sağlanabilecek ve sağlıklı bir topluma ulaş-
mak mümkün olabilecektir.

KAYNAKLAR

1. WHO. Global Accelerated Action for the Health of Adolescents (AA-HA!): guidance to support country implementation. 2017; Erişim adresi: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/255415/9?sequence=1>
2. UNICEF. Adolescent development and participation [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/adolescence>
3. Köse MF. Türkiye’de Gençliğin Toplumsal Değişimi: 2011-2023 TÜİK İstatistiklerine Dayalı Bir İnceleme. Genç Araştırmaları Derg [İnternet]. 2024;12(33):114-36. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/genclikarastirmalari/issue/86173/1501658>
4. TÜİK. İstatistiklerle Gençlik, 2023 [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=GEN%C3%87LER>
5. EUROSTAT. Population by age group [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00010/default/table?lang=en>
6. BM. BM Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum no. 14: Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınması Hakkı [İnternet]. 2013. Erişim adresi: https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=738

7. BM. Ergenlik döneminde çocuk haklarının uygulanmasına ilişkin Genel Yorum No. 20 (2016) [İnternet]. 2016. Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-20-2016-implementation-rights>
8. WHO. Adolescents-health-risks-and-solutions [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescents-health-risks-and-solutions>
9. WHO. Adolescent health [İnternet]. 2024. Erişim adresi: https://www.who.int/health-topics/adolescent-health#tab=tab_1
10. Newby H, Marsh AD, Moller AB, Adebayo E, Azzopardi PS, Carvajal L, vd. A scoping review of adolescent health indicators. J Adolesc Health [İnternet]. 2021;69(3):365-74. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1054139X21002238>
11. Azzopardi PS, Hearps SJ, Francis KL, Kennedy EC, Mokdad AH, Kassebaum NJ, vd. Progress in adolescent health and wellbeing: tracking 12 headline indicators for 195 countries and territories, 1990–2016. The Lancet. 2019;393(10176):1101-18.
12. Sully EA, Biddlecom A, E. Darroch J, Riley T, Ashford LS, Lince-Deroche N, vd. Adding It Up: Investing in Sexual and Reproductive Health 2019 [İnternet]. New York: Guttmacher Institute; 2020. Erişim adresi: https://www.guttmacher.org/sites/default/files/report_pdf/adding-it-up-investing-in-sexual-reproductive-health-2019.pdf
13. WHO. Adolescent Pregnancy [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>
14. TÜİK. Doğum İstatistikleri, 2022 [İnternet]. 2023. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bul-ten/Index?p=Birth-Statistics-2022-49673>
15. Evrenol Öçal S, Saruhan A. Adölesan Gebelerin Gebelik ve Anneliğe Uyumları. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilim Fakültesi Derg [İnternet]. Ocak 2023;8(1):61-8. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ikcusbfd/issue/75682/1122137>
16. WHO. Adolescent Pregnancy [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>
17. UNICEF. Gender equality is essential to ensure that every child – girl and boy – has a fair chance in life. [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://data.unicef.org/topic/gender/overview/>
18. Oharume IM. Knowledge, sexual behaviours and risk perception of sexually transmitted infections among students of the polytechnic, Ibadan, Oyo state. Afr Health Sci [İnternet]. 2020;20(1):39-44. Erişim adresi: <https://www.ajol.info/index.php/ahs/article/view/194933>
19. Heywood W, Patrick K, Smith AM, Pitts MK. Associations between early first sexual intercourse and later sexual and reproductive outcomes: A systematic review of population-based data. Arch Sex Behav [İnternet]. 2015;44:531-69. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10508-014-0374-3>
20. UNICEF. HIV/AIDS [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://data.unicef.org/topic/hiv-aids/global-regional-trends/>
21. Sağlık Bakanlığı. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü HIV/AIDS İstatistikleri [İnternet]. 2023. Erişim adresi: <https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/bulasici-hastalik-lar-ve-erken-uyari-db/Dokumanlar/Istatistikler/hiv-aids-2023.pdf>
22. Günaydin S, Dinç H. Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Genital Mutilasyon. Sağlık Bilim Ve Meslekleri Derg [İnternet]. 25 Haziran 2015 [a.yer 04 Şubat 2024];2(3):363-71. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hsp/issue/9196/115467>
23. WHO. Female genital mutilation [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>
24. Akalın B. Türkiye’ki Somalili Gençlerin Gözünden Kadın Genital Mutilasyonu Bir İnsan Hakları İhlali midir? Karadeniz Uluslar Bilimsel Dergi [İnternet]. Eylül 2020;1(47):183-97. Erişim adresi: <https://doi.org/10.17498/kdeniz.748688>
25. Yıldırım A. Burdur İlindeki Somalili Sığınmacılar Örneğinde Kültürel Kimlik ve Kadın Sünneti. Milli Folk [İnternet]. Eylül 2021;17(131):34-46. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/millifolklor/issue/66180/1028457>

26. Nadir, İ. (2022). Kadın Genital Mutilasyonu, Suç ve Ceza Dergisi 15(1).
27. UNICEF. Sexual violence [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/sexual-violence/>
28. WHO. Global status report on preventing violence against children 2020 [İnternet]. 2021. Erişim adresi: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240004191>
29. UNICEF. Action To End Child Sexual Abuse And Exploitation [İnternet]. 2020. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/media/89206/file/CSAE-Brief-v3.pdf>
30. WHO. Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018 – Executive summary [İnternet]. 2018. Erişim adresi: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>
31. Parlak S, Canel A. Partner Şiddeti Üzerine Bir Derleme ev Ergenlik Döneminde Partner Şiddetini Önleme Programının Önemi. Trak Eğitim Derg [İnternet]. Eylül 2021;11(3):1444-56. Erişim adresi: <https://doi.org/10.24315/tred.852699>
32. Oğul Z. Adölesan ve Gençlerde Cinsel Sağlık Üreme Sağlığı: Etkileyen Faktörler ve Sorunlar. Kadın Sağlığı Hemşireliği Derg [İnternet]. Ağustos 2021 [a.yer 01 Ocak 2021];7(2):149-65. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/kashed/issue/64694/972667>
33. Lucas QAR. Teen dating violence prevention program assessment. Wilmington University (Delaware); 2013.
34. Bozkurt O, Yıldiran H. Çocuk ve Adölesanlarda Hedofik Açlık ile Obezite İlişkisi. Gazi Sağlık Bilim Derg [İnternet]. 2022;7(2):103-10. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/gsb-dergi/issue/72094/1034683>
35. WHO. Obesity and overweight [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight>
36. WEFORUM. Health and Healthcare Systems [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.weforum.org/stories/2023/03/top-health-stories-global-obesity-march-15/>
37. WHO. Obesity and overweight [İnternet]. 2025. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight>
38. Kardaş Ö, Kardaş B. Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezine Başvuran Olguların Sosyodemografik ve Madde Kullanım Özelliklerinin İncelenmesi. Bağımlılık Derg [İnternet]. Haziran 2023 [a.yer 01 Ocak 2022];24(2):174-85. Erişim adresi: <https://doi.org/10.51982/bagimli.1112645>
39. Das JK, Salam RA, Arshad A, Finkelstein Y, Bhutta ZA. Interventions for adolescent substance abuse: An overview of systematic reviews. J Adolesc Health [İnternet]. 2016;59(4):S61-75. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1054139X16301677>
40. Kulak JA, Griswold KS. Adolescent substance use and misuse: Recognition and management. Am Fam Physician [İnternet]. 2019;99(11):689-96. Erişim adresi: <https://www.aafp.org/pubs/afp/issues/2019/0601/p689.html>
41. WHO. Tobacco: E-cigarettes [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/tobacco-e-cigarettes>
42. TÜİK. Türkiye Sağlık Araştırması, 2022 [İnternet]. 2022. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Saglik-Arastirmasi-2022-49747>
43. WHO. Alcohol [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alcohol>
44. Das JK, Salam RA, Arshad A, Finkelstein Y, Bhutta ZA. Interventions for adolescent substance abuse: An overview of systematic reviews. J Adolesc Health. 2016;59(4):S61-75.
45. Chandrima RM, Kircaburun K, Kabir H, Riaz BK, Kuss DJ, Griffiths MD, vd. Adolescent problematic internet use and parental mediation: A Bangladeshi structured interview study. Addict Behav Rep [İnternet]. 01 Aralık 2020;12:100288. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352853220301036>
46. WHO. ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://icd.who.int/browse/2024-01/mms/en>
47. Saunders JB, Hao W, Long J, King DL, Mann K, Fauth-Bühler M, vd. Gaming disorder: Its

- delineation as an important condition for diagnosis, management, and prevention. *J Behav Addict*. 2017;6(3):271-9.
48. Cerniglia L, Zoratto F, Cimino S, Laviola G, Ammaniti M, Adriani W. Internet Addiction in adolescence: Neurobiological, psychosocial and clinical issues. *Neurosci Biobehav Rev*. 2017;76:174-84.
49. TÜİK. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2024 [İnternet]. 2024. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(-BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(-BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492)
50. Kaya A, Pazarcıkçı F. Structural equation modeling analysis of risk factors for digital game addiction in adolescents: A web-based study. *Arch Psychiatr Nurs* [İnternet]. 01 Nisan 2023;43:22-8. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0883941722001807>
51. Lo CKM, Yu L, Cho YW, Chan KL. A qualitative study of practitioners' views on family involvement in treatment process of adolescent internet addiction. *Int J Environ Res Public Health* [İnternet]. 2021;18(1):86. Erişim adresi: <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/1/86>